



Anna-Leena Siikala

* 1.1.1943 † 27.2.2016

ANNA-LEENA SIIKALA (o. s. Aarnisalo) syntyi 1.1.1943. Hänen perhetaustansa oli osittain Helsingissä, osin Porissa ja osin maaseudulla Itä-Suomessa. Niinpä hän kuului jo pikkulapsena isoäidiltään kalevalamittaisia kehtolauluja. Hän kävi koulunsa Helsingissä ja opiskeli Helsingin yliopistossa Matti Kuusi professorinaan väitellen tohtoriksi vuonna 1978 aiheenaan Siperian shamaanien riittitekniikka. Anna-Leena Siikala sai Kuusen ohella ohjausta myös Martti Haavioilta ja Lauri Hongolta. Kiinnostus kansanuskoon, tietäjiin ja shamaaneihin oli hänellä virinnyt jo melko varhain. Hän on kertonut tavanneensa opiskeluaikanaan kenttätyössä Itä-Suomessa 1960-luvun alussa aidon ekstaattisen tietäjän, mutta dramaattisen kohtaamisen oikea luonne valkeni hänelle vasta jälkeenpäin.

Anna-Leena Siikala työskenteli Suomessa useassa yliopistossa hoitaen sijaisena professorin virkaa Turun yliopistossa ja Helsingin yliopistossa. Hänet nimitettiin Joensuun yliopistoon Itä-Suomeen folkloristiikan professoriksi vuonna 1988, ja sieltä hänet kutsuttiin Helsingin yliopistoon folkloristiikan professoriksi 1995. Hän toimi 2000-luvun alussa viisivuotiskauden akatemiaprofessorina omistau-

tuen päätoimisesti tutkimushankkeilleen. Hän oli jo nuorena tutkijana tutustunut USA:n tiede-elämään vierailullaan, ja myöhemmin hän toimi vierailevana professorina Hampurin yliopistossa Saksassa.

Anna-Leena Siikalan johtamalla hankkeella Uralilaisten kansojen mytologia oli pitkä historia. Siikala oli jo 1970-luvulla luennoinut suomalais-ugrilaisen kansojen etnisestä uskonnosta ja silloin hän oli ollut sitä mieltä, että vanha kansanomaisen uskonto oli jo vaipunut historiaan. Neuvostoliiton avautuminen 1980-luvun lopulta alkaen muutti radikaalisti monia asioita.

Anna-Leena Siikala sai keväällä 1990 tarttolaiselta kollegalta tietää, että Udmurtiassa on paikoin vanha kansanusko edelleen voimissaan kylän yhteisine uhrirituaaleineen. Niinpä hän matkusti virolaisen tutkijaryhmän mukana kesällä 1991 Udmurtiaan, halki romahtavan Neuvostoliiton, ja pääsi näkemään ja dokumentoimaan Inmar-jumalan kunniaksi järjestetyn yöllisen uhrijuhlan. Siitä alkoi vilkas yhteistyö suomalais-ugrilaisen maailman kanssa, joka johti Siikalan myös vaativille kenttätyömatkoille Siperian hantien pariin. – Venäjän kielen taidon hän oli hankkinut jo 1970-luvulla väitöskirjatyon parissa.

Miehensä Jukka Siikalan kanssa Anna-Leena Siikala oli tehnyt myös pitkäaikaista antropologista kenttätöitä Polynesiassa Cookin saarilla maorien parissa, minkä tuloksena syntyi muun muassa kontekstuaalinen tutkimus maorien kertomusperinteestä. Niinpä hänellä oli hyvä mahdollisuus kulttuuristen prosessien tarkasteluun globaalissa mittakaavassa vuosittu-hannen vaihteessa.

Anna-Leena Siikala on Lauri Hongon ohella ollut ainoa suomalainen folkloristi, jolla on ollut tieteellinen pätevyys myös uskontotieteessä. Siikala oli ehkä eniten Lauri Hongon oppilas sikäli, että häntä kiinnosti elävä kulttuuri ja perinne kontekstissaan. Silti hänen tärkeintä tuotantoon ovat olleet painava monografia suomalaisen etnisen uskonnon ja eepin perinteen suhteista – *Suomalainen shamanismi* (1992) ja sen edelleen kehitelty englanninkielinen versio *Mythic Images and Shamanism. A Perspective on Kalevala Poetry* (2003), sekä laaja suomenkielinen *Itämerensuomalaisten mytologia*, jonka Siikala sai sitkeydellään valmiiksi vuonna 2012, voimien jo vähetessä. Tällainen Anna-Leena Siikalan kiinnostus suomalaisen mytologian ja epiikan kehityslinjoihin yhdisti häntä vanhempiin opettajiin Kuuseen ja Haavioon ja samalla hyvin pitkään linjaan suomalaisessa tutkimuksessa.

Toinen ala, jolla Anna-Leena Siikala vei merkittävästi tutkimusta eteenpäin, oli kerronta- ja kertojatutkimus. Hän osallistui Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston järjestämään kenttätöretkeen vuonna 1970 Kauhajoella. Folkloren keruun ohella tutkijat kiinnostuivat myös kertojista ja tekivät heille jo-

pa sosiaalipsykologisia testejä. Aineisto sai olla monta vuotta rauhassa, mutta väitöskirjan valmistuttua Siikala paneutui proosakerronnan tutkimiseen. Tuloksena oli ensin vuonna 1984 julkaistu suomenkielinen teos ja siitä kehitetty englanninkielinen *Interpreting Oral Narrative* (1990). Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1984 ja kunniajäseneksi 2008. Siikala nimitettiin vuonna 2009 tieteen akateemikoksi, mikä on korkein tunnustus jonka tiedemies tai -nainen voi Suomessa saada.

Siikala oli keskeinen tutkimuksen ja tutkijayhteisöjen organisoija sekä Suomessa että kansainvälisesti. Yhdessä Lauri Hongon kanssa hän kehitti kansainvälisiä Folklore Fellows' Summer School -tutkijakursseja, hän myös toimi Hongon jälkeen Folklore Fellows' Communications -julkaisusarjan toimittajana 2002–2009. Hänen omat tutkimushankkeensa olivat luonnollisesti laajasti kansainvälisiä. Samalla hän oli ystävällinen ja huolehtivainen vanhempi kollega, jota oli helppo lähestyä; yleensä häntä ei puhuteltu ”professori Siikala” vaan ”Anna-Leena”. Hän oli monille suomalaisille folkloristeille eräänlainen isosisko, joka kuunteli ja selvitti huolia ja auttoi uralla eteenpäin.

Anna-Leena Siikala sai valmiiksi useita merkittäviä monografioita ja johti päätökseen useita tutkimushankkeita. Samalla hän oli keskeinen järjestäjä monissa kansainvälisissä tieteellisissä kokouksissa. Silti häneltä jäi nuoremmille kollegoille runsaasti eteenpäin vietävää ja loppuun saatettavaa, kuten mainittu Uralilaisten kansojen mytologia -hanke. – *Ars longa, vita brevis.*

*Pekka Hakamies
Lotte Tarkka*